

Geachte voorzitter en commissieleden,

Dank voor uw uitnodiging voor het rondetafelgesprek over landschapsgrond.

Door zwalkend overheidsbeleid, waarbij beleidsmakers er continu voor kiezen om de oorspronkelijk ingezette beleidskoers van hun voorgangers te wijzigen, Europese regelgeving te negeren, en telkens lapmiddel op lapmiddel wordt ingezet in plaats van voor structurele oplossingen te kiezen, zijn we in een biodiversiteitscrisis terechtgekomen. Het concept landschapsgrond kan een belangrijk instrument zijn, mits goed uitgewerkt, om de biodiversiteit en landschappelijke schoonheid van ons agrarisch cultuurlandschap weer te herstellen. Voordat we ingaan op de invulling van het concept landschapsgrond, is het belangrijk om te beseffen dat het idee van het bufferen van natuurgebieden niet geheel nieuw is.

Beleidsgeschiedenis

Ten tijden van Structuurschema Groene Ruimte 1 (SGR1) kreeg de EHS de status planologische kernbeslissing en werd de planologische begrenzing van de zogenaamde bruto EHS vastgelegd. De bruto EHS diende er onder andere voor om de netto EHS voldoende te bufferen tegen schadelijke hydrologische en atmosferische invloeden. Oftewel bescherming bieden tegen de stikstofemissies welke op dit moment voor zoveel problemen zorgen in natuurgebieden. In 2000 verscheen de beleidsnota 'Natuur voor mensen, mensen voor natuur'. Hierin stond dat 750.000 hectare hoogwaardig samenhangende natuur (EHS) inclusief robuuste verbindingzones gerealiseerd diende te worden. Daarnaast moest 400.000 hectare waardevol cultuurlandschap een landschappelijk ecologische kwaliteitsimpuls krijgen, door middel van realisatie van 10 procent groenblauwe dooradering. Dit mede ter bescherming van soorten die in hun voortbestaan afhankelijk zijn van gebieden buiten de EHS en om het ecologisch functioneren van de EHS te bevorderen door het te bufferen. Echter wordt de ingezette koers niet vastgehouden. De verdere geschiedenis van de EHS wordt gekenmerkt door beleidswijzigingen en het uitdunnen van het oorspronkelijke plan. Uiteindelijk krijgt onder staatssecretaris Bleker de EHS de genadeklap. Het natuurbudget wordt met 70 procent teruggedraaid en cruciale delen en verbindingzones worden geschrapt, waardoor de EHS nog maar gefragmenteerd wordt gerealiseerd. Tevens draagt het Rijk de regie over aan de provincies waardoor centrale sturing ontbreekt.

Geconcludeerd kan worden dat gebrek aan bestuurlijke daadkracht en continuïteit ertoe heeft geleid dat we niet in staat zijn geweest om een robuust natuurnetwerk omgeven door een rijk geschakeerd agrarisch cultuurlandschap te realiseren. Het resultaat is dat we na al die jaren natuurbeleid nauwelijks zijn opgeschoten. Het behoeft geen nadere uitleg dat we met het enkel formuleren van ambities niet meer wegkomen. Er moet gehandeld worden.

Definitie landschapsgrond

Zaak is om het concept te definiëren en kaders te stellen, anders blijft het een holle term zoals nu het geval is bij de termen natuurinclusieve landbouw en kringlooplandbouw.

Randvoorwaarden en kaders

Bij het opstellen van randvoorwaarden moeten twee zaken in ogenschouw worden genomen: 1. Het draagt bij aan biodiversiteitsherstel, zowel binnen als buiten de natuurgebieden 2. Het concept moet voldoende perspectief bieden aan welwillende agrarisch ondernemers die bereid zijn om met natuur en landschap te boeren.

10 procent aaneengesloten groenblauwe dooradering

De insteek van het concept landschapsgrond zou moeten zijn om de natuurgebieden te bufferen met agrarisch cultuurlandschap bestaande uit groenblauwe dooradering, zodat een zachte overgang ontstaat van natuur naar intensief landgebruik en stikstof wordt ingevangen door de aan te leggen opgaande landschapselementen. Op deze wijze wordt de naam 'landschapsgrond' eer aangedaan; er zal dan namelijk weer een rijk geschakeerd en biodivers boerenlandschap ontstaan. Belangrijke vereiste is dat 10 procent van de oppervlakte landschapsgrond uit lijnvormige elementen bestaat. Van nature zijn overgangen (van nat naar droog en van begroeid naar open) het rijkst aan biodiversiteit. De aanleg van landschapselementen zorgt voor gigantische lengtes aan natuurlijke overgangen, waardoor snel een biodiversiteitsimpuls wordt gerealiseerd. Deze

lijnelementen moeten tevens een aaneengesloten netwerk vormen, waardoor ecologische corridors over boerenland en tussen natuurgebieden ontstaan.

Kwart van de landschapselementen koppelen aan recreatieve routes

Door een kwart van de landschapselementen te koppelen aan recreatieve routes wordt het boerenland toegankelijk voor de recreant, waardoor de alsmear toenemende recreatiedruk op kwetsbare natuurgebieden wordt verminderd.

Geen kunstmest

Om de stikstofdepositie op natuurgebieden terug te brengen en een biodiverser boerenland te bewerkstelligen is een extensievere vorm van landbouw in aangrenzende gebieden noodzakelijk. Het gebruik van kunstmest op landschapsgrond moet daarom niet worden toegestaan.

Geen gewasbeschermingsmiddelen

Op landschapsgronden moet samen mét de natuur in plaats van tegen de natuur gewerkt worden. Gewasbeschermingsmiddelen hebben negatieve effecten op natuur en milieu en kunnen daarom niet worden toegestaan op landschapsgronden.

Toepassen van drijfmest of vaste mest

Idealiter wordt enkel nog vaste mest toegestaan op landschapsgrond. Echter het merendeel van de stalsystemen 'produceren' drijfmest. Dit zou betekenen dat wanneer bedrijven hun volledige grondareaal zouden omvormen naar landschapsgrond, ook het stalsysteem moet worden aangepast. Het is de vraag of dit realistisch is. Mogelijkerwijs kan een differentiatie worden aangebracht in afwaarderingssubsidie tussen landschapsgrond waarop drijfmest al dan niet wordt toegestaan.

Landschapsgronden financieel aantrekkelijk

Het moet voor grondeigenaren financieel voldoende aantrekkelijk zijn om te ondernemen op landschapsgrond. Dit betekent onder meer dat een passende afwaarderingssubsidie moet worden uitbetaald om de waardedaling van de grond te compenseren. Daarnaast moet het mogelijk zijn om landschapsgrond administratief als landbouwgrond te registreren, zodat de grondeigenaar recht behoudt op GLB-subsidies. Tevens is het belangrijk dat voor de 10 procent groenblauwe dooradering (niet productieve landbouwgrond) boeren een beheervergoeding ontvangen. Dit kan in de vorm van ANLb, maar bij voorkeur dienen er langjarige beheercontracten te worden afgesloten.

Landschapsgrond 'vastleggen'

Voorkomen moet worden dat de investeringen in landschapsgrond op termijn teniet worden gedaan, waardoor wederom geen structurele oplossing voor achteruitgang van biodiversiteit is geboden. Dit betekent dat de gronden op enige wijze bestemd moeten worden. Dit zou via een kwalitatieve verplichting kunnen.

Zonering landschapsgrond

Om in een van de dichtstbevolkte landen ter wereld met een van de dichtst vertakte wegennetten ter wereld de natuur te beschermen is verweving van landbouw met natuur in heel Nederland noodzakelijk. Landschapsgrond is een kansrijk instrument hiervoor. Wij pleiten ervoor om het concept landschapsgrond in te zetten in de volgende gebieden: als buffer rondom Natura 2000-gebieden en het Natuurnetwerk Nederland, ecologische verbindingzones, in Nationale Parken en Landschappen, op landbouwenclaves ingesloten door natuurgebieden en op landgoederen. In de overige delen van Nederland dient ook een netwerk van groenblauwe dooradering te worden gerealiseerd, echter het is niet noodzakelijk om landbouwgrond in heel Nederland als landschapsgrond te bestemmen.

Landschapsgrond een verplichting of enkel een instrument?

Rondom Natura 2000-gebieden zal de stikstofuitstoot moeten worden teruggedrongen. Los van het spoor van uitkoop van piekbelasters, zien wij maar twee opties rondom Natura 2000-gebieden: grondeigenaren vormen hun gronden om naar landschapsgrond of de gronden worden door de overheid opgekocht.

In de overige hierboven omschreven gebieden dient het concept van landschapsgrond als instrument te worden aangeboden aan welwillende grondeigenaren.

Snelheid en duidelijkheid genoodzaakt

Gezien de noodzaak tot handelen vanuit de stikstofcrisis en biodiversiteitscrisis, maar ook om voornamelijk agrariërs duidelijkheid te bieden, is het noodzakelijk om het concept landschapsgrond snel te definiëren door het formuleren van heldere kaders en randvoorwaarden. Vervolgens dient landschapsgrond als instrument operationeel te worden gemaakt. Dit moet binnen 1 jaar mogelijk zijn, in Brabant bestaat namelijk al een soortgelijk concept: het ondernemend natuurnetwerk Brabant. De tijd van pilots is voorbij.

Met vriendelijke groet,

J.J. Dirkmaat

Directeur Vereniging Nederlands Cultuurlandschap